

หมอซีค นักบุญมิชชันนารีอเมริกัน

วิบูล วิจิตรวาทการ

พวกมิชชันนารีที่เดินทางจากประเทศอเมริกา มาเผยแพร่พระพุทธศาสนาในกรุงสยาม ตั้งแต่สมัยรัชกาล ที่ 4 นี้ ผิดแปลกไปจากบาทหลวงหรือพระสอนศาสนาฝรั่งอื่น ๆ เพราะมิได้มีความรู้ด้านพุทธศาสนาอย่างเดียว แต่รอบรู้วิชาอื่นอีกหลายแขนง สามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บและสั่งสอนชาวไทย ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศ ที่ตนเข้ามาอยู่ได้มาก ตัวอย่างเช่น มิชชันนารีอเมริกันคนหนึ่งชื่อหมอบรัดเลย์ เป็นผู้ทำการผ่าตัดครั้งแรกใน ประเทศไทย ออกหนังสือพิมพ์ฉบับแรกในกรุงสยาม และเป็นผู้ริเริ่มการพิมพ์ขึ้นในแผ่นดินของสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๆ ถึงแม้จุดหมายที่แท้จริงของคนเหล่านี้ คือการเผยแพร่ศาสนา เขาทั้งหลายก็มีความฉลาดพอ ที่จะใช้วิชาความรู้ในอารยธรรมตะวันตก เป็นกุญแจเข้าสู่ความรักใคร่นับถือ และไว้วางใจของชนชาวไทยได้

ความรู้ความสามารถ ทำให้มิชชันนารีอเมริกันหลายคนได้เข้าสู่พระราชวังและใกล้ชิดองค์พระเจ้าแผ่นดิน เมื่อสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๆ ทรงผนวชเป็นพระภิกษุในวัดบวรนิเวศ ก็ได้ทรงศึกษาภาษาอังกฤษ และอ่านพิจารณาคัมภีร์คริสตศาสนากับมิชชันนารีอเมริกัน คือหมอบรัดเลย์และหมอคัสเวล (Reverend Jesse Caswell) โดยอนุญาตให้มิชชันนารีใช้ห้องหนึ่งในวัดเป็นการตอบแทน

สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๆ ได้ทรงให้เกียรติกับนาย Caswell ถึงกับเรียกว่า “พระครูที่นับถือ” (Reverend teacher)

มิชชันนารีอีกคนหนึ่งชื่อ ซามูเอล เฮาส์ คนไทยเรียกกันว่าหมอเหา ได้บันทึกเหล่าตอนที่ตนเข้ามาเฝ้า สมเด็จพระจอมเกล้า ๆ ขณะยังทรงประทับอยู่ในวัดว่า

“ข้าพเจ้าได้มองไปรอบ ๆ ห้องได้เห็นพระคัมภีร์ไบเบิลและดิกชันนารี เวบเตอร์ ตั้งวางทิ้งไว้อยู่บนหิ้งพร้อมทั้งมีปฏิทินเดินเรื่องวางเรียงอยู่ด้วย นอกจากนี้ยังเห็นแผนผังของปรากฏการณ์สุริยุปราคาที่เกิดขึ้นในเร็ว ๆ นี้ อันแผนผังนี้เขียนด้วยดินสอและมีรอยตัวเลขคำนวณเกี่ยวกับสุริยุปราคานี้วางเคียงคู่อยู่กับแผนที่ของมิสเตอร์ แชนเทลเลอร์ที่พิมพ์ขึ้นวางไว้อยู่บนโต๊ะด้วย

เมื่อเข้าพบครั้งแรก อากัปกิริยาของเจ้าฟ้ามงกุฎค่อนข้างจะไม่ค่อยทะมัดทะแมงถึงแม้ในโอกาสต่อมาจะได้เข้าเฝ้าอีกหลายครั้งหลายหนก็ตาม พระองค์ก็ทรงมีพระอากัปกิริยาเช่นเดิม เจ้าฟ้ามงกุฎทรงเข้าใจภาษาอังกฤษดีในทางอ่าน แต่ว่าพระองค์ยังพูดไม่ได้ดี”

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฯ ได้ทรงศึกษาพระคัมภีร์คริสตศาสนาจริง และเมื่อได้ทรงพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้ว จึงตรัสว่า

“I hate the Bible mostly”

นอกจากนั้นยังได้เคยรับสั่งต่อเรามิชชันนารีอเมริกันที่มาเผยแพร่ศาสนาและให้วิชาความรู้หลายแขนงแก่คนไทยว่า

“What you teach people to do is remarkable, but what you teach them to believe is foolish.”

มิชชันนารีอเมริกันคนหนึ่ง ซึ่งต้องยอมรับกันว่า เป็นนักบุญที่มีความสามารถทุกทาง คือหมอมาริออน ซีค (Marion Cheek) ซึ่งคนไทยเรียกกันว่าหมอซีค ท่านผู้นี้จบวิชาแพทยศาสตร์จากมหาวิทยาลัยนอร์ธ แคโรไลนา สหรัฐอเมริกา เมื่ออายุเพียง 21 ปี เป็นหนุ่มรูปหล่อ เดินทางเข้ามาสู่กรุงเทพฯพร้อมกับสตรีฝรั่งอีก 2 คน เมื่อ พ.ศ. 2417 หมอซีคอยู่ได้ไม่นาน ก็จีบลูกสาวหมอบรัดเลย์และแต่งงานกับเธอ จึงกลายเป็นลูกเขยของหมอบรัดเลย์ไป

ในปีต่อมา ได้รับหน้าที่ทำการเผยแพร่คริสตศาสนาและช่วยเหลือคนไทยที่นครเชียงใหม่

ในประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่าหมอซีคนี้เป็นคนเก่งมาก นอกจากนั้นยังขยันขันแข็งมีสุขภาพที่ดี และปลานามัยผิดมนุษย์ธรรมดา สามารถตรวจและรักษาคนไข้ได้ถึงปีละ 13,000 คน

ในเวลาว่างท่านชอบล่าสัตว์ สามารถยิงปืนสั้นและยาวได้อย่างแม่นยำ จึงเป็นที่นับถือยำเกรงในหมู่ชาวบ้าน ตลอดจนฝรั่งทั้งหลายที่อยู่ในถิ่นเหนือ

ความเก่งและคล่องแคล่วของหมอซีคนี้ ทำให้ท่านหันมาสนใจกับการค้าขายเชิงลี้ป้าไม้ ขณะนั้นฝรั่งเพิ่งค้นพบว่าถิ่นเหนือของเรานี้อุดมสมบูรณ์มีป่าไม้สักขึ้นอยู่ทั่วไป ไม่มีใครตัดมาขาย อย่างที่พากันในประเทศพม่า เมืองขึ้นของอังกฤษ

ใน พ.ศ. 2415 กัปตันเรือชาวเดนมาร์กคนหนึ่ง ชื่อนายแอนเดอร์เซ็น บรรทุกไม้สักใส่เรือสำเภาไทย ชื่อ ทูลกระหม่อม ขำน้ำข้ามทะเลไปถึงเมืองลิเวอร์พูล ประเทศอังกฤษ ปรากฏว่าสามารถขายไม้สักได้จนหมดเกลี้ยงลำเรือ ทำกำไรได้ถึง 100 เปอร์เซ็นต์ เมื่อกัปตันแอนเดอร์เซ็น กลับมาถึงเมืองไทย ขำความสำเร็จในการค้าขายไม้สักนี้แพร่กระจายโดยรวดเร็ว จึงมีบริษัทอังกฤษหลายแห่ง พยายามแย่งกันติดต่อขอสัมปทานป่าไม้จากรัฐบาลไทย

บริษัทบอร์เนียวจึงแต่งตั้งให้หมอซิคเป็นตัวแทน ฝรั่งเศสอีกคนหนึ่งที่ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานบริษัท บอร์เนียวคือนายหลุยส์ เลียวโนเวนส์ บุตรชายของนางแอนนา เลียวโนเวนส์ ที่เคยสอนภาษาอังกฤษใน พระราชวังของสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๆ ทั้งสองมีหน้าที่ตัดและ ล่องไม้สักลงมาจากเชียงใหม่ เพื่อส่งไป ขายประเทศต่าง ๆ ในยุโรปต่อไป

นายหลุยส์ เลียวโนเวนส์นั้น เดิบทันในพระราชวังพร้อมกับสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๆ รัชกาลที่ 5 และได้สมรสกับแคโรไลน์ นอกซ์ ลูกสาวกงสุลอังกฤษที่เกิดกับภรรยาคนไทยชื่อ คุณปราง จึงเป็น ผู้มีอำนาจ อิทธิพล ปลุกบ้านใหญ่โตอยู่ริมแม่น้ำ มีเรือลำใหญ่ชื่อ กัปตันเลียวโนเวนส์ ส่วนแคโรไลน์ลูกครึ่ง อังกฤษไทย ภรรยาของเขานั้น เป็นคนสวยงามมีกิริยามารยาทอ่อนโยน ชาวบ้านต่างรักใคร่และเรียกเธอกันว่า ดวงแข

ทั้งนายหลุยส์และหมอซิคประสบความสำเร็จในการขอสัมปทานป่าไม้ นายหลุยส์นั้นทำได้เพราะ ไกล่ชิด กับองค์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๆ ส่วนหมอซิคประสบความสำเร็จโดยอาศัยความฉลาดเฉลียว คล่องแคล่ว ของตนเอง

บริษัทบอร์เนียวนั้น ความจริงก็มีความพอใจในผลงานของฝรั่งเศสทั้งสองคนนี้มาก แต่ก็มีข้อข้องใจที่ คุณหมอซิคนี้ ดูท่านจะใช้จ่ายเงินสุรุ่ยสุร่ายเหลือเกิน เมื่อตรวจบัญชีเปรียบเทียบจำนวนเงินที่หมอซิคเบิกจาก บริษัท บอร์เนียวกับรายจ่ายต่าง ๆ ก็ยิ่งปรากฏว่าท่านเบิกเงินไปถึง 253,353 บาท และไม่สามารถบอกได้ว่า เอาไปใช้ ทำอะไร เงิน 250,000 บาท สมัยนั้น ก็มีค่าเท่ากับหลายสิบล้านสมัยนี้ ทางบริษัทบอร์เนียวจึงทำ สัญญาขึ้นใหม่กับหมอซิค ตกลงว่าจะจ่ายเงินให้เพียงปีละ 2,000 ปอนด์ เท่านั้น และขอให้หมอซิคคืนเงิน 250,000 บาท ให้แก่บริษัทเสีย ทางบริษัทบอร์เนียวก็จะไม่ทำการฟ้องร้องอะไร

ในแผ่นดินของรัชกาลที่ 5 นั้น เจ้าครองเมืองเหนือต่าง ๆ เช่น เชียงใหม่ ลำปาง และแพร่ มีนักมวยแล สาวงามพื่อนรำไว้ประดับวาสนา ในวัง เจ้าทั้งหลายนั้น มีงานรื่นเริงอยู่เสมอ แข่งพื่อนรำ และแข่งมวยกัน ระหว่าง คณะละครและคณะมวยจากถิ่นต่าง ๆ ฝรั่งเศสที่มีอำนาจวาสนา เช่นนายหลุยส์ เลียวโนเวนส์และหมอซิค ก็ต้องมีคณะ มวยและนักพื่อนของตนไว้ด้วย เพื่อคบค้าสมาคมกับเจ้านายฝ่ายสยามได้โดยไม่น้อยหน้า นอกจากแข่งพื่อนรำ และต่อมวยแล้ว ยังนิยมเล่นการพนันกันในเขตวังซึ่งในกรณีนี้ บริษัทบอร์เนียวออกเงิน ให้ฝรั่งเศสเล่นอย่างไม้อั้น ถ้านายหลุยส์หรือหมอซิคเล่นเสียทางบริษัทก็จะชดใช้เงินให้ทุกบาททุกสตางค์

สมบัติที่เลื่องลือที่สุดของหมอซิคมิใช่เงินทอง บ้านช่อง หรือคณะนักมวย หากเป็นฮาเร็มเก็บหญิงไทย ที่ท่านนักบุญมิชชันนารีอเมริกันนี้ได้สะสมไว้ เป็นที่เลื่องลือกันในเมืองเชียงใหม่ว่า หมอซิคชอบซื้อลูกสาว

ชาวบ้าน ชาวสวนมาทำเมีย โดยแลกเปลี่ยนเด็กผู้หญิงกับควาย 2-3 ตัว เอามาเลี้ยงไว้ในเขตบ้านของท่าน ให้เสื้อผ้าอาหาร การกินเป็นอย่างดี และมีเงินใช้กันทุกคน

ฮาเร็มของหมอชิตนี้ตั้งอยู่หลังวัดไทยแห่งหนึ่ง นักประวัติศาสตร์อังกฤษชื่อ W.S. Bristowe บันทึกไว้ว่า

หมอชิตเก็บเด็กสาววัยประมาณ 20 กว่าคน มีชื่อว่า อ๋อน ลวง นั้น ม้อย ต้อย เจียน หวนคุ่ม และโนจา เป็นต้น โนจานั้น หมอชิตให้เกียรติดีเป็นเมียคนสำคัญ เพราะได้มาจากเจ้าชาวเหนือผู้หนึ่ง เป็นรางวัลในการรักษา โรคสำเร็จ โนจานี้ภายหลังเป็นปัญหามากเพราะชู้หึงและชอบใช้อำนาจกับเมียน้อยทั้งหลาย จนในที่สุดหมอชิตต้องส่งกลับบ้าน และมอบเงินให้เป็นค่าทดแทนถึง 20,000 รูปี

ความคลั่งในกามารมณ์ของหมอนักบุญคริสตศาสนา และนายหลุยส์เพื่อนคู่หูของเขานี้ เป็นที่ทราบดีในสังคมชั้นสูง ของเชียงใหม่ ถึงกับมีเพลงล้อเลียน แต่งโดยนายแพ่ง วณิศร ลูกชายพระยาเทพนิมมร็อกันทั่วไป เพราะเป็นที่รู้กันว่าฝรั่งร่างยักษ์สองคนนี้ ชอบสมสู่หญิงไทยพร้อมกัน โดยจะเรียกผู้หญิงขึ้นไปบนห้องนอนทีละ 2 คน แต่จะร่วมกันสมสู่ทีละคนเดียว และปล่อยให้สาวชาวเหนืออีกผู้หนึ่งนั่งดู เมื่อเสร็จกับคนหนึ่งแล้ว จึงร่วมรุมปลุกปล้ำอีกคนหนึ่งต่อไป ความสนุกสนานนี้ มักติดต่อกันนานยี่ดียวถึง 2 คืน และเมื่อทุกอย่างเสร็จสิ้นลงแล้ว หญิงสาวทั้งหลายก็จะได้รับรางวัลเป็นเสื้อผ้า

นักเขียนอังกฤษนาย W.S. Bristowe ได้แปลเพลงพื้นเมืองไว้ดังนี้

“Doctor Chitt and Missa Louis

Sleeping with two girls

two night for fifteen rupees

Miss Luang is on the bed

Miss on is waiting

Hurry up and finish, doctor

Doctor Chitt and Missa Louis

Sleeping with two girls

two night for fifteen rupees

Miss Kum asked for silver

Miss Huan asked for cloth

Miss Noja asked for an elephant

Hurry up and finish, doctor”

ส่วนซาร่าห์เมียฝรั่งของหมอชิตนั้น ก็ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับความประพฤติของท่านนักบุญนี้ดี แต่ต้องจำใจไม่พูดจาต่อว่าต่อขานอะไร จนกระทั่งวันหนึ่งเกิดอุบัติเหตุ ลูกชายคนโตถูกปืนลั่นใส่บาดเจ็บสาหัส จึงพา ลูก 9 คน ที่มีกับหมอชิต เดินทางมาจากเมืองไทยกลับไปอยู่ประเทศอเมริกาโดยลำพัง ไม่ได้พบกับสามีอีกต่อไป

ส่วนตัวหมอชิตเองนั้น เมื่อบริษัทบอร์เนียวจำกัดจำนวนเงินที่จ่ายให้เหลือเพียง 2,000 ปอนด์ต่อปี และยังเรียกร้องให้คืนเงินที่เบิกเกินอีก 250,000 บาท ก็รู้สึกไม่พอใจเป็นอย่างมาก จึงลาออกจากตำแหน่งผู้แทนบริษัท บอร์เนียว และมาทำสัญญากับรัฐบาลสยามแทน โดยมีข้อตกลงว่า รัฐบาลไทยจะให้เงินเขายืมใช้ในการลงทุน เป็น จำนวน 800,000 บาท คิดดอกเบี้ย 7% ครึ่งต่อปี หมอชิตได้รับสัมปทานให้ตัดไม้สักค้าขาย ผลกำไรที่ได้มานั้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วน เป็นของรัฐบาลไทย 1 ส่วน และเป็นของหมอชิตเอง 2 ส่วน

หมอชิตกับนายหลุยส์จึงกลายเป็นคู่แข่งกัน โดยหมอชิตทำธุรกิจร่วมกับรัฐบาลไทย และนายหลุยส์ทำงาน ให้กับบริษัทบอร์เนียวต่อไป

ผลปรากฏว่านายหลุยส์ค้าขายเก่งกว่ามาก หมอชิตนั้น เมื่อมีฐานะร่ำรวยใหญ่โตเพราะได้เงินจากรัฐบาลไทยมาอุดหนุน ก็ล้มตัว ขยายกิจการเกินความสามารถของตน เรียกน้องชายและน้องสาวมาจากอเมริกา เพื่อช่วยดำเนินงานสร้างโรงเลื่อยไม้ที่เชียงใหม่ สั่งเครื่องจักรมาจากอเมริกา ซื้อเรือลำใหญ่ชื่อแม่ปิงไว้ประดับเกียรติ ตั้งบริษัทก่อสร้างตึกและสะพาน

เมื่อเวลาล่วงมา 2 ปี หมอชิตก็ไม่มีผลกำไรมาแบ่งให้รัฐบาลไทยเลย ซ้ำเงิน 800,000 บาทที่ขอยืมมาลงทุนนั้น แม้แต่ดอกเบี้ยก็ไม่มีจะจ่ายให้แก่รัฐบาลสยาม

หมอชิตแก้ตัวกับฝ่ายไทยว่า 2 ปีที่ผ่านมาฝนไม่ตกแผ่นดินจึงแห้ง ไม้สักที่ตัดไว้ต้องกองทิ้งอยู่ในป่าไม่สามารถจะลอยลงมาทางใต้ได้ เงินที่ขอยืมมานั้นก็เอาไปลงทุนหมดสิ้น ไม่มีเหลือพอจ่ายค่าดอกเบี้ย ขอให้รัฐบาลสยามใจเย็น ๆ หนอยเมื่อธุรกิจดีขึ้น เขาจะจ่ายให้ทั้งต้นทุน และดอกเบี้ยและผลกำไร

ฝ่ายไทยเราชักไม่ค่อยไว้วางใจนักบุญอเมริกันผู้นี้ เพราะได้ข่าวว่าระหว่างที่เขาพูดว่าเงินหมดนั้น เขาได้ส่งเงินไปให้ซาร่าห์ภรรยาที่อเมริกันเป็นค่าใช้จ่ายถึง 35,000 บาท

ฝ่ายไทยจึงเร่งรัดให้หมอชิตใช้ดอกเบี้ยให้แก่รัฐบาลไทยตามสัญญา หมอชิตร้อนตัวจึงเจรจายาขายซุง 9,000 ตัน ให้แก่นายหลุยส์เพื่อได้เงินสดมาบ้าง และความเก่งคล่องแคล่วของเขานี้ ทำให้สามารถเจรจากับบริษัทฝรั่ง จากเมืองแขก ชื่อ Bombay Burmah Trading Corporation ให้จ่ายค่าดอกเบี้ย 2 ปีแก่รัฐบาล

ไทย และให้หมอซิคขอยืมเงินบริษัทลงทุนอีก 400,000 บาท โดยหมอซิครับรองว่า จะทดแทนแลกเปลี่ยนด้วย ชุง 20,000 ตัน ในปีต่อไป

ฝ่ายรัฐบาลไทยไม่ยอมรับเงินจากบริษัท บอมเบย์-เบอมา-เทรตดิงเพราะได้ทราบว่าเป็นบริษัทนี้มีบทบาทสำคัญในการยุบให้อังกฤษตีเมืองพม่า จึงเกรงว่าจะอนุญาตให้มาดำเนินกิจการในเมืองไทยร่วมกับหมอซิค ประเทศเราก็จะถูกอังกฤษยึดเป็นเมืองขึ้นต่อไป

หมอซิคจึงหันกลับมาทางบริษัทบอร์เนียวอีก รับรองว่าจะตัดไม้สูงให้ 20,000 ตัน ขอให้บริษัทบอร์เนียวซื้อในราคา 4 แสนกว่าบาท นอกจากนั้นยังติดต่อขอยืมเงินจากพ่อค้าคนจีนชื่อ คิงเส็งลี อีก 63,000 บาท แต่การเจรจาเหล่านี้ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะทางรัฐบาลไทยหมดความไว้วางใจ และความเลื่อมใสในตัวหมอซิคแล้ว คิดว่าเป็นคนกะล่อนคบคิดโก่งคบบไม่ได้ เราจึงแต่งตั้งให้หลวงศรีสมบัติมีอำนาจยึดไม้ส่งของหมอซิคที่ตัดไว้ทั้งหมดเป็น กรรมสิทธิ์ของรัฐบาลสยาม เป็นค่าชดใช้เงินต้นข้าวและดอกเบี้ยที่ขอยืมไปสมบัติต่าง ๆ ของหมอซิครวมทั้งช้าง 76 ตัว จึงถูกฝ่ายไทยริบไว้หมด

หมอซิคต่อสู้รัฐบาลไทยโดยยื่นฟ้องศาล ใช้ทนายความเป็นคนอังกฤษชื่อ E.B. Mitchell เรียกร้องค่าเสียหายจากรัฐบาลไทยเป็นเงินถึง 100,456 ปอนด์ ยอมรับว่าเขาติดเงินรัฐบาลไทยอยู่ 76,639 ปอนด์ แต่รัฐบาล ไทยใช้ผลการยึดไม้ชุงและอุปกรณ์ทำลายธุรกิจของเขาจนมีผลเสียหายถึง 100,456 ปอนด์ เพราะฉะนั้น รัฐบาล ไทยจะต้องใช้จ่ายค่าเสียหายให้แก่เขาเป็นเงินถึง 23,817 ปอนด์ หรือ 190,536 บาท

คดีฟ้องร้องนี้ยืดเยื้อมาเป็นเวลานานถึง 8 ปี ผู้ตัดสินความคือ Sir Nicholas Hannen กงสุลใหญ่และผู้พิพากษาสูงสุดของอังกฤษในเขตแดนจีนและญี่ปุ่น ประกาศเมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2441 ว่า การที่ท่านนักบุญซิคขอยืมเงินจากรัฐบาลไทย 800,000 บาท แล้วไม่ยอมใช้ทั้งต้น ทุนและดอกเบี้ยนั้น ไม่ถือเป็นความผิดแต่อย่างใด ส่วนการที่รัฐบาลไทยไปยึดต้นชุงและอุปกรณ์ของหมอซิคโดยพลการนั้น มีผลให้ธุรกิจของหมอซิคผู้นำสงสารต้อง ล้มเหลว ฝ่ายไทยจึงผิดหนักหนา

กงสุลใหญ่อังกฤษตัดสินให้หมอซิคไม่ต้องใช้เงิน 800,000 บาท ที่ขอยืมมาแม้แต่สตางค์แดงเดียว และบังคับให้รัฐบาลไทยจ่ายค่าเสียหาย ให้แก่นักบุญซิคเพิ่มเติมอีกเป็นจำนวน 706,721 บาท ซึ่งสูงกว่าจำนวน 190,536 บาท ที่นายซิคฟ้องไว้ถึง 3 เท่าครึ่ง

รวมความแล้ว สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฯ ต้องเสียเงินให้แก่นักบุญมิชชันนารีอเมริกันนี้ถึง 1,500,000 บาท โดยไม่ได้อะไรตอบแทนเลย เราต้องปฏิบัติตามคำประกาศของเซอร์นิโคลัสนี้ทุกประการ เพราะบ้านเมืองเราอ่อนแอกลัวเขาจะมาตีเอาเป็นเมืองขึ้น เงิน 7 แสนกว่าบาทนี้ เซอร์นิโคลัสแอบได้เป็นของตัวเองก็ส่วน ผู้เขียนไม่ทราบ

หมอซีเองไม่ได้มีโอกาสใช้จ่ายเงิน 700,000 งวดหลังนี้เพราะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพุทธศาสนาตกลงบันดาลให้ล้มเจ็บตายไปซะก่อนที่คดีจะสิ้นสุดลง เมื่อท่านนักบุญซีขึ้นสวรรค์ไปแล้ว นายหลุยส์ก็ได้รับฮาเร็มของเขาเป็นมรดก ปลูกปล้ำผู้หญิงไทยต่อไป แต่คราวนี้ต้องสนุกสนานในกามารมณ์อยู่แต่ผู้เดียว
